

Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu

Wydział Wychowania Fizycznego i Sportu

mgr Krystian Rubajczyk

Tytuł:

Efekt daty urodzenia w wybranych zespołowych grach sportowych w Polsce

Promotor: prof. dr hab. Andrzej Rokita

Promotor pomocniczy: dr hab. Paweł Chmura, prof. AWF.

Streszczenie

Termin „efekt daty urodzenia” (z ang.: *relative age effect, RAE*) określa zjawisko nadreprezentacji w grupach społecznych relatywnie wcześniej urodzonych osobników w porównaniu do oczekiwanego rozkładu, jaki wynika z dat urodzeń reprezentantów danej populacji (Delorme i Champely, 2015). W konsekwencji jednostki urodzone najbliżej daty granicznej (z ang.: *cut-off dates*), od której rozpoczyna się grupowanie, są faworyzowane w stosunku do nieco młodszych rówieśników. W zespołowych grach sportowych dyskryminację zawodników wynikającą z daty urodzenia odnotowano m.in.: w piłce nożnej (Helsen, i wsp., 2005), piłce siatkowej (Nakata i Sakamoto, 2012), koszykówce (Delorme i Raspaud, 2009), piłce ręcznej (Wrang i wsp., 2018), bejsbolu (Zhang i wsp., 2018), rugby (Kearney, 2017), krykiecie (Connor i wsp., 2019).

Celem pracy było określenie rozkładu dat urodzeń na przestrzeni roku kalendarzowego osób trenujących wybrane zespołowe gry sportowe w Polsce: koszykówkę, piłkę nożną i piłkę siatkową. Postawiono też szczegółowe pytania badawcze dotyczące: a) identyfikacji zjawiska *RAE*

w polskiej populacji oraz u osób trenujących wskazane dyscypliny, b) rozmiaru efektu w poszczególnych grupach wiekowych i płci, c) określenia potencjalnych różnic w charakterze zjawiska *RAE* pomiędzy grupami i płciami.

Tabela 1. Materiał badawczy – reprezentanci wybranych zespołowych gier sportowych.

Zespołowa gra sportowa	Płeć	Liczba przypadków	Charakterystyka	Dane dodatkowe
Koszykówka (Rubajczyk i wsp., 2017)	K	3419	14–22-letni uczestnicy mistrzostw Polski w latach 2013–2016	1) Pozycja drużyny w rozgrywkach
	M	3849	17–21-letni uczestnicy fazy finałowej rozgrywek Centralnej Ligi Juniorów oraz reprezentanci kadry Polski U17–U21 w latach 2013–2015.	2) Statystyki efektywności gracza w grze
Piłka nożna (Rubajczyk i Rokita, 2018)	M	395	14–15-letni uczestnicy Turnieju Nadziei Olimpijskich	1) Status reprezentanta kraju w kategorii U17–U21 w latach 2013–2015
	K	2441		1) Dane antropometryczne
Piłka siatkowa (Rubajczyk i Rokita, 2020)	M	2528		2) Wyniki testów motorycznych

Legenda: K – kobiety, M – mężczyźni.

Główna metoda badań polegała na analizie materiału źródłowego uzyskanego z wybranych polskich związków sportowych oraz Polskiego Urzędu Statystycznego. Efektem przeprowadzonego postępowania badawczego była publikacja trzech prac naukowych w recenzowanych czasopismach ze wskaźnikiem Impact Factor powyżej 1. Do oceny różnic pomiędzy oczekiwanym a obserwowanym rozkładem dat urodzeń zawodników wybranych zespołowych gier sportowych a urodzeniami w Polsce w latach 1989–2001 w pracy zastosowano test chi-kwadrat, a do oceny siły efektu został wykorzystany współczynnik V Cramera. Oszacowano współczynnik szans OR. Dodatkowo w pracach zastosowano:

współczynnik korelacji Pearsona, analizę wariancji (ANOVA), wielowymiarową analizę kowariancji (MANCOVA) oraz krokową analizę dyskryminacyjną.

Opublikowano prace:

1. Rubajczyk, K., Świerzeko, K., Rokita, A., (2017). *Doubly Disadvantaged? The Relative Age Effect in Poland's Basketball Players. Journal of Sports Science and Medicine*, 16 (2), 280–285.

Punktacja MNiSW – 100 pkt, wartość wskaźnika IF – 1.774.

2. Rubajczyk, K., Rokita, A., (2018). *The Relative Age Effect in Poland's Elite Youth Soccer Players. Journal of Human Kinetics*, 64(1), 265–273. doi:10.1515/hukin-2017-0200.

Punktacja MNiSW – 140 pkt, wartość wskaźnika IF – 1.414.

3. Rubajczyk, K., Rokita, A., (2020). *The Relative Age Effect and Talent Identification Factors in Youth Volleyball in Poland. Frontiers in Psychology*. 11:1445.

doi: 10.3389/fpsyg.2020.01445.

Punktacja MNiSW – 70 pkt, wartość wskaźnika IF – 2.19.

W wyniku przeprowadzonych trzech postępowań badawczych w wybranych zespołowych grach sportowych należy stwierdzić, że zjawisko RAE jest obecne i mocno oddziałuje na sport dziecięcy i młodzieżowy w Polsce. W efekcie szeregu czynników organizacyjnych, edukacyjnych, społecznych i ekonomicznych dzieci relatywnie starsze są sukcesywnie selekcionowane do sportu i faworyzowane w stosunku do ich młodszych rówieśników. W konsekwencji system sportu powszechnego dostarcza ograniczoną pulę talentów, mogącą zasilić w przyszłości sport wysoko kwalifikowany. Data urodzenia nie wyznacza potencjału sportowego młodego człowieka, niemniej widoczne jest, że oddziałuje ona na zmniejszenie bądź zwiększenie szansy na profesjonalną karierę zawodniczą.

W związku z identyfikacją zjawiska RAE w wybranych zespołowych grach sportowych w Polsce można wysnuć szereg implikacji praktycznych. W każdej z przedstawionych prac wchodzących w skład niniejszego cyklu publikacji omówiono ich specyfikę. Uogólniając propozycje rozwiązań dla gier zespołowych w Polsce, należy wyszczególnić trzy obszary: a) organizacji współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży, b) edukacji trenerów i instruktorów gier zespołowych, c) umożliwienia bieżącej diagnostyki predyspozycji dzieci i młodzieży do danej gry zespołowej.

Wydaje się, że tylko systemowe działania są w stanie ograniczyć zjawisko RAE i umożliwić dzieciom urodzonym w ostatnim kwartale roku kalendarzowego równe szanse w sportowym współzawodnictwie.

13.10.2020

Krzysztof Rubajczyk